

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота
з економічної теорії

на тему:

**«Доларизація кредитів: причини, можливості та
ризики»**

Студентки 2 курсу ФСГ-21 групи
напряму підготовки фінанси та кредит

Панчук Д.В.

Керівник:

д. с-г. н., професор Гайда Ю.І.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

м. Тернопіль – 2017

План

Вступ.

1. Теоретичні основи доларизації як економічного явища.
2. Аналіз доларизації кредитів, її причин та дослідження можливостей.
3. Методи зменшення ризиків, пов'язаних із доларизацією кредитів.

Висновки.

Список використаних джерел.

Зміст

Вступ.....	4
1. Теоретичні основи доларизації як економічного явища.....	6
2. Аналіз доларизації кредитів, її причин та дослідження можливостей.....	10
3. Методи зменшення ризиків, пов'язаних із доларизацією кредитів.....	15
Висновки.....	19
Список використаних джерел.....	21

Вступ

Актуальність теми дослідження. Процес доларизації в Україні має глибокі історичні корені, адже вона почала розвиватися ще за часів СРСР, проте тоді ще їй ніхто не надавав важливого значення. 1971 року, коли європейські чиновники були вкрай незадоволені стрімкою девальвацією долара, міністр фінансів США Джон Коннеллі висловився про цю валюту такими словами: «Долар – це наша валюта, але ваші проблеми». Вже під час кризи 2008-2009 років українські суб'єкти господарювання відчули удар долара по власній кишені, оцінивши в повній мірі масштаби, ризики та вплив на національну економіку. Зараз кредитний потенціал економіки України формується саме в умовах доларизації, яка активно прогресує, впливаючи на економіку України, зокрема, зменшуючи ефективність грошово-кредитної політики, підсилюючи інфляційні очікування, відтік капіталу за кордон та знецінення національної валюти. Зі зростанням у грошовому обігу частки іноземної валюти дедалі небезпечнішими стають її валютні коливання. Через одночасне використання національної та іноземної валюти деформується дія інструментів монетарного механізму, а це суттєво обмежує кредитні можливості банків, що відбивається на економіці України.

Тому, враховуючи вплив доларизації на розвиток економіки України, актуальним є пошук шляхів зменшення ризиків доларизації кредитів в Україні.

Метою даного дослідження є формулювання загальної суті доларизації як економічного явища, проведення аналізу доларизації кредитів в Україні, дослідження її причин та можливостей, висвітлення методів зменшення ризиків доларизації кредитів.

Виходячи з мети дослідження, можна визначити такі завдання:

- охарактеризувати поняття «доларизація», «доларизація кредитів»;
- прослідкувати розвиток доларизаційних процесів в Україні;
- визначити причини доларизації кредитів;
- дослідити можливості доларизації, які вона відкриває Україні;

- відшукати методи зменшення ризиків, які можуть бути викликані доларизацією кредитів.

Об'єктом дослідження курсової роботи є таке економічне явище як доларизація.

Предметом дослідження є причини, можливості та ризики доларизації кредитів в Україні та світі.

Власне, явище доларизації досліджується вже не один рік, в т.ч. різними вченими та дослідниками світового рівня, серед яких Р. Берроу, М. Бордо, М. Бруно, Дж. Сакс, К. Шулерт, Дж. Хансон, С. Хейзен та ін. Над даною проблематикою працювали також і вітчизняні вчені: Н.І. Атамась, В.В. Козюк, О.В. Дзюблюк, О.І. Береславська, В.П. Марчук, В.І. Міщенко, С.І. Юрій, В.В. Плачинда та ін.

Курсова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку та списку використаної літератури. У першому розділі охарактеризована сутність доларизації як економічного явища. У другому розділі на основі праць вчених, статистичних даних досліджено причини та можливості доларизації, проаналізовано тенденції доларизації кредитів в Україні. У третьому розділі здійснено пошук шляхів зменшення ризиків, які являє собою доларизація кредитів.

Розділ I

Теоретичні основи доларизації як економічного явища

Доларизація – це економічне явище використання іноземної валюти в країні (найчастіше, долара США), що відображає процес витіснення національної валюти іноземною, яка виконує функції грошей (засіб нагромадження, засіб обігу, міра вартості, засіб платежу) [1].

Процес доларизації відбувається тоді, коли зростають інфляційні очікування та недовіра до національної валюти. Вона замінюється більш стабільною та конвертованою іноземною валютою. Економічні агенти за допомогою заміщення активів та валют таким чином прагнуть зберегти купівельну спроможність своїх коштів [2, с. 237].

Об'єктивною передумовою виникнення явища «доларизація» було створення в 1944 році «Бреттон-Вудської» валютної системи в США та домінування долара США у світовій економіці. Даний проект світової валютної системи повністю виконав програму прив'язки світової валютної системи до долара та закріпив панівне становище цієї валюти у світі [3].

Українські дослідники, такі як В. Міщенко, А. Сомик, виділяють три види доларизації:

- офіційна (повна);
- напівофіційна (часткова);
- неофіційна (тіньова) [4, с. 91].

Офіційна доларизація визначає іноземну валюту як єдиний законний платіжний засіб в грошовому обороті країни. Такий тип поширений у слаборозвинених національних економіках, і означає нестабільність внутрішньої грошової системи (долар США запроваджено як внутрішню грошову одиницю у таких країнах: Пуерто-Ріко - з 1899 р., Панама - з 1904 р., Сальвадор - з 1999 р., Маршалові острови - з 1944 р., Еквадор - з 2000 р. та інших). Найчастіше повна доларизація відбувається при розширенні офіційної зони однієї з конвертованих валют і супроводжується визнанням урядом своєї

неможливості контролювати грошову пропозицію для запобігання інфляції [4, с. 91].

При напівофіційній доларизації іноземна валюта використовується разом із національною, на законній основі як платіжний засіб. Також можливий випадок, коли дана іноземна валюта не визнана як законний платіжний засіб, але вона може прийматися на банківські рахунки клієнтів чи повертатися з них та використовуватися в банківських переказах по їх дорученнях за кордон. Центральний банк (національної валюти) при такому типі доларизації втрачає монетарні важелі, якими регулює грошовий обіг. Тому його політика стає неефективною [5].

Неофіційна (тіньова) доларизація означає, що іноземна валюта є нелегальною в даній країні, але вона становить значну частку в грошовій масі, що знаходиться в обігу цієї країни [4, с. 91]. Усі легальні розрахунки за різноманітними платежами та угодами здійснюються лише у національній валюті, в той час як іноземну валюту, що опинилася в грошовій масі, використовують у вигляді нагромаджень капіталу та отриманні запозичень [5]. Таке застосування є свідченням недовіри власного народу до національної валюти, що послаблює її позиції у валютній системі країни.

В Україні поширені напівофіційна та неофіційна види доларизації.

МВФ виділяє ще одну класифікацію доларизації:

- доларизація платежів (використання іноземної валюти як засобу платежу);
- фінансова доларизація (використання іноземної валюти в якості засобу нагромадження, а здійснення розрахунків переважно національною валютою);
- реальна доларизація (здійснення більшості торгівельних операцій в іноземній валюті, видання заробітної плати чи встановлення вартості товарів і послуг у іноземній валюті; найчастіше, у доларах США) [6].

В Україні досить поширена фінансова доларизація, яка складається з доларизації депозитів та кредитів. Відповідно, доларизація кредитів полягає у

тому, що суб'єкти економіки беруть кредити в банківських установах у іноземній валюті (найчастіше, у доларах США).

В загальному, доларизація як економічне явище існує в багатьох країнах світу, але завдає різний вплив на їхні національні економіки залежно від рівня свого поширення. Існує декілька методів визначення рівня доларизації:

1. Методика МВФ, яка показує більш загальний рівень доларизації. Згідно з цією методикою, рівень доларизації економіки визначається відношенням обсягу депозитів в іноземній валюті до грошового агрегату М3, граничне значення якого становить 30%. Даною методикою користується НБУ.
2. Методика, розроблена В. Александровим та Г. Задорожним, згідно з якою рівень доларизації визначається як відношення обсягу депозитів в іноземній валюті до грошового агрегату М2, граничне значення якого становить 10%.
3. Методика визначення рівня доларизації за позичками: питома вага позичок, наданих в іноземній валюті у сумі всіх позичок, наданих банківською системою країни в її економіку [4, с.92].

Рівень доларизації грошового обігу можна визначити за такою формулою:

$$P_d = \frac{B3}{M3} \times 100\%, \quad (1)$$

де B3 – частка валютної частини грошової маси; M3 – загальна величина грошової маси [7].

Доларизація має велике значення для роботи банківської системи та економічного розвитку в цілому. Не можна недооцінювати та нехтувати її значенням для держави.

Перш за все, вона спричиняє підвищення ризиковості середовища і проявляється через втрату доходів від сеньйоражу, інфляційне фінансування дефіциту державного бюджету. Крім того, високий рівень доларизації зумовлює збільшення чутливості обмінного курсу до зміни грошової пропозиції. Також, зростання попиту суб'єктів ринку на іноземну валюту

породжує потребу у проведенні валютних інтервенцій НБУ, внаслідок чого зростає податковий тиск на золотовалютні резерви країни. Поширення доларизації зумовлює зниження дієвості та значення облікової ставки як інструменту регулювання грошової маси. А також, структура та обсяги грошової маси стають більш чутливими до коливань обмінного курсу національної валюти та девальваційних очікувань [8]. Доларизація сприяє зростанню у населення недовіри до національної валюти, створюючи паралельний грошовий обіг в іноземній валюті, впливає на темпи інфляції, оскільки іноземна валюта бере участь в процесі нагромадження, обігу та ціноутворення. Таким чином, вона обмежує можливості НБУ у проведенні ефективної грошово-кредитної політики [9].

Прискорення темпів приросту наданих позичок у доларах (або іншій іноземній валюті) та їх домінування над кредитами, виданими у гривні, виступає каталізатором процесу доларизації.

Як економічний процес доларизація завдає і позитивного впливу на державу. Вона забезпечує гарантоване зростання та збереження вкладів населення завдяки стабільності та твердості іноземної валюти. Розвиток даного процесу є аргументом для міжнародних фінансових організацій, щоб збільшити розміри фінансової допомоги [9].

Таким чином, на початку XXI ст. явище заміщення національної валюти іноземною, ставши досить поширеним у світі, торкнулося і економіки України, відіграючи велику роль у її розвитку. Розроблені класифікації доларизації дають змогу характеризувати її як закономірний економічний процес XXI століття. Залежно від рівня свого поширення, який визначається різними методиками, доларизація може чинити як і позитивний, так і негативний вплив на банківську систему та економіку держави в цілому.

Розділ II

Аналіз доларизації кредитів, її причин та дослідження можливостей

Розвиток доларизаційних процесів в економіці зумовлює ряд причин:

По-перше, це високий рівень інфляції в країні, а також високі інфляційні очікування суб'єктів економіки, які породжують недовіру до національної валюти.

По-друге, великі обсяги надходжень в країну іноземного капіталу та експортної валютної виручки.

По-третє, значні перекази коштів трудових мігрантів з-за кордону у іноземній валюті. Так звані «заробітчани» сприяють збільшенню іноземної валюти у грошовій масі.

По-четверте, відкритість економіки України, яка поступово зростає із розвитком міжнародної торгівлі. «Долари» мають можливість легше і простіше проникати в грошовий обіг держави та швидше вкорінюватись в економічні процеси, даючи плоди доларизації.

По-п'яте, використання іноземної валюти у грошово-кредитних операціях з економічної точки зору є вигідним для суб'єктів грошового ринку, адже відсоткові ставки за кредитами та депозитами в іноземній валюті є більш стійкими, ніж в національній.

По-шосте, активи, деноміновані, наприклад, у доларах США, приносять вищі доходи, ніж гривневі активи.

По-сьоме, недосконалість нормативно-методологічної та законодавчої бази в Україні щодо використання іноземної валюти в грошовому обороті країни.

По-восьме, низький рівень фінансової грамотності населення, що не дозволяє їм використовувати потенціал вітчизняного фінансового ринку; а також відображає такі особливості їхньої ментальності, коли населення бажає заощаджувати «зелені» та надає більшу цінність готівковим грошам, аніж інвестиціям та вкладенням з метою одержання прибутку.

По-дев'яте, високий рівень тіньової економіки, обслуговування якого відбувається в іноземній валюті.

По-десяте, значна відсоткова різниця між кредитами у іноземній та національній валютах та менша волатильність кредитів у доларах, що в умовах девальваційних очікувань спричиняє зниження попиту на кредити у гривні [10].

На сьогодні, банківська система України перебуває на етапі посткризового відновлення. В свою чергу, відбуваються такі процеси: збиткова діяльність банків, недостатні темпи відновлення капіталізації банків, скорочення кількості працюючих банків та зменшення кількості їх відділень, зростання ролі банківських установ із іноземним капіталом, скорочення кредитного портфелю та погіршення його якості, зростання рівня доларизації депозитів та кредитів. Доларизація відбувається на тлі зниження курсу гривні (національної грошової одиниці) внаслідок переоцінки балансів [11].

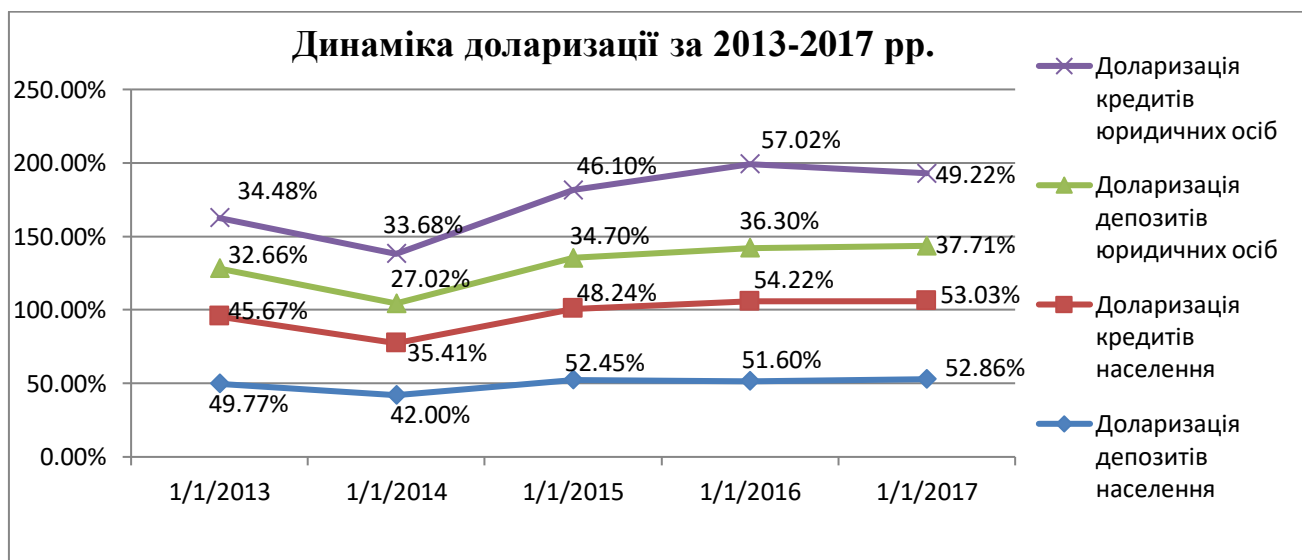

Рис.1. Показники рівня доларизації за 2013-2017 рр. [12]

Україна є високодоларизованою країною, бо рівень її доларизації за методикою МВФ становить більше 30% (станом на 01.01.2017 - 49,02%) і за останні 5 років (2013-2017 рр.) залишається досить високим.

Станом на 1 січня 2013 року доларизація кредитів юридичних осіб становила 34,48%, доларизація кредитів населення – 45,67%, доларизація депозитів юридичних осіб – 32,66%, а доларизація депозитів населення – 49,77%. До 2014 року спостерігається послаблення доларизаційних процесів.

Особливо це помітно у доларизації кредитів фізичних осіб, рівень якої зменшився на $45,67\% - 35,41\% = 10,26\%$ відносно 2013 року.

Однак вже на початку 2014 року розпочалися несприятливі політичні процеси, які зумовили дестабілізацію військово-політичної ситуації в країні, що відбилося на економіці значним погіршенням її стану та різким обвалом курсу національної валюти. Призупинення виробництва, яке було запорукою економічного зростання країни, призвело до падіння рівня економіки, яке, в свою чергу, спричинило обвал гривні. Фактична девальвація гривні за 7 місяців 2014 року, що становила понад 50%, призвела до курсової оцінки та зростання у гривневому еквіваленті кредитів та депозитів банків у національній валюті, державного боргу та обсягу доларів у грошовій масі України. Це, в свою чергу, викликало зростання показників доларизації. На початку року рівень доларизації кредитів населення становив 35,41%, юридичних осіб – 33,68%. Зростала недовіра до національної валюти, що завдало ще більшого удару по банківській системі. Подальше зростання рівня доларизації було пов'язане із продовженням падіння національної валюти у січні-лютому цього ж року (без врахування коливань валютного курсу спостерігалось зниження рівня доларизації) [13].

2015 року ринковий та офіційний курси гривні відносно долара США продовжували знецінюватися. Цей рік почався із негативних очікувань суб'єктів економіки на валютному ринку, які були обґрунтовані зменшенням обсягів надходження іноземної валюти з приводу кредитів, інвестицій та виручки з експорту. Загострення військово-політичної ситуації та розвиток подій на Сході країни, а також приближення термінів розплати держави із зовнішніми боргами спровокували подальше знецінення гривні. Це викликало ажіотажний попит на іноземну валюту, тому уряд прийняв рішення щодо обмеження її купівлі та обміну з метою врегулювання ситуації, що виникла.

До кінця 2015 року показники доларизації кредитів були такі: 46,1% (кредити юридичних осіб) та 48,24% (кредити фізичних осіб) і порівняно з минулим роком зросли на 12,42% та 12,83% відповідно.

До 2016 року доларизація продовжувала зростати, на цей ріст вплинули: політична ситуація, інфляційні стрибки та зміни валютного курсу гривні до долара, а також зміни у банківській системі країни. Станом на 1 січня 2016 року доларизація кредитів досягла свого піку (57,02% - доларизація за позичками юридичних осіб та 54,22% - за позичками фізичних осіб). За даними НБУ, доларизація за кредитами юридичних осіб за 2015-2016 рр. зросла на 10, 92% (57,02% - 46,10%), а фізичних осіб – на 5,98% (54,22% - 48,24%). Це свідчить про продовження процесу послаблення можливостей НБУ регулювати валютний ринок та тримати його під своїм контролем. З огляду на те, що рівень доларизації наближався до критичних показників, що створювало загрозу для утримання національної валюти на грошовому ринку, урядом була прийнята установа «Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України», яка набула чинності з 5 березня 2016 року [14]. До валютного ринку був внесений ряд змін, які полягали у наступному: 1) ліміт продажу банківських металів або готівкової іноземної валюти збільшено з 3 000 грн. до 6 000 грн. в розрахунку на одного клієнта протягом доби; 2) ліміт видачі готівки у національній валюті через банкомати та каси на одного клієнта збільшено з 300 000 грн. до 500 000 грн. на добу; 3) ліміт на видання банківських металів або готівки в іноземній валюті з поточних та депозитних рахунків клієнтів через банкомати та каси збільшено в еквіваленті з 20 000 грн. до 50 000 грн..

Практика державного регулювання валютного ринку показала, що НБУ на сьогодні не може монетарними засобами ефективно здійснювати регулювання валюти, особливо у період кризових загострень [15].

Станом на 1 січня 2017 року показники доларизації були такими: кредитів фізичних осіб – 53,03%, кредитів юридичних осіб – 49,22%, депозитів юридичних осіб – 37,71%, депозитів населення – 52,86%. Загальний рівень доларизації становив 52,86%. Протягом 2017 року теж відбуваються зміни у кращу сторону, пов'язані зі зменшенням обсягів та рівня доларизації кредитів (рис. 2 та рис. 3).

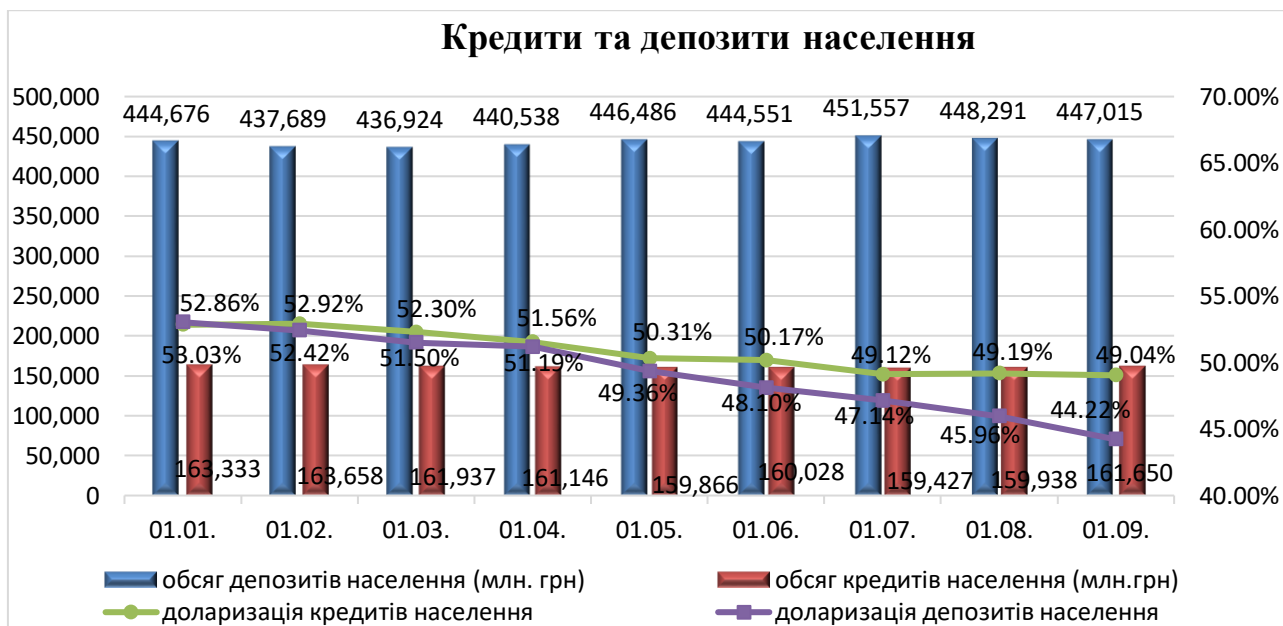

Рис. 2. Обсяг та доларизація кредитів фізичних осіб за січень-вересень 2017 р. [12].

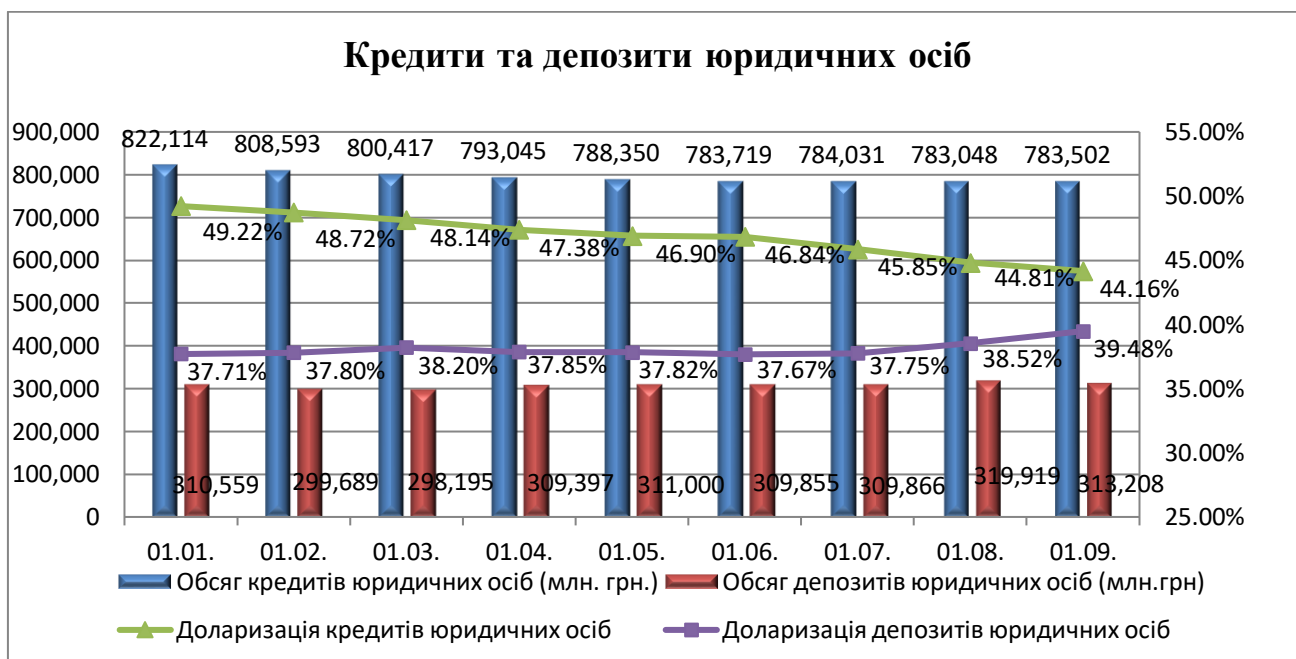

Рис. 3. Обсяг та доларизація кредитів юридичних осіб за січень-вересень 2017 р. [12].

За січень-вересень 2017 року спостерігається поступове зниження рівня доларизації кредитів та депозитів. Очевидно, що на це певний вплив мають реформи, проведені урядом у 2016 році та монетарна політика НБУ, направлена на зміцнення позицій національної валюти на грошово-валютному ринку.

Рівень доларизації кредитів фізичних осіб зменшився на 1,19%, тобто, відбулося невелике зрушення на користь національної валюти, а рівень доларизації кредитів юридичних осіб зменшився на 1,41%.

Станом на 1 вересня цього року доларизація кредитів населення досягла позначки 49,04%, а доларизація кредитів юридичних осіб – 44,16%, за 9 місяців (від початку року) зменшившись на 3,99% та 5,06% відповідно.

Ці цифри є свідченням про те, що доларизація розвивалася в економіці дуже стрімко, і зупинити цей процес чи зменшити вплив досить важко. Усі інструменти, задіяні урядом та НБУ для зменшення рівня доларизації, починають діяти не одразу, для цього потрібен певний час.

Спостерігаючи такий високий рівень доларизації кредитів, не можна недооцінювати її значення для нашої держави. Це економічне явище відкриває для України значні можливості:

- створює кращі умови для фінансових ринків, адже міжнародні інвестори за допомогою доларизації обирають країни доларового блоку;
- прискорює темпи економічного зростання (шляхом зниження інфляційних та девальваційних процесів відбудеться збільшення депозитних вкладів у національній валюті та зменшення відсоткових ставок кредитів);
- впливає на зміцнення бюджетної сфери (на валютне заміщення, яке використовують держави, бюджетні видатки яких не можуть фінансуватися за допомогою грошової емісії);
- обумовлює зниження відсоткових ставок (рівень інфляції у відсоткових ставках зменшується до рівня, що існує в США, внаслідок процесу доларизації) [9].

Таким чином, доларизацію кредитів в Україні може спричинити ряд різноманітних причин. Аналізуючи тенденції зростання цього явища, видно, що на них значно вплинула інфляція та девальвація гривні, спричинена політичною ситуацією, яка значно погіршилась 2014 року. НБУ втратив деякі свої можливості регулювати валютну систему країни, що свідчить про

неефективність державного регулювання цих процесів. Доларизацію не потрібно розглядати як виключно негативне явище: вона відкриває Україні і певні можливості.

Розділ III

Методи зменшення ризиків, пов'язаних із доларизацією кредиті

Для банківської системи доларизація кредитів теж має низку наслідків (рис.4).

Рис. 4. Наслідки доларизації для банківської системи [16].

Визначивши наслідки, до яких призводить доларизація кредитів в Україні, варто зазначити, що вона завдає обмежуючий вплив на можливості Центрального Банку здійснювати монетарну політику, знижує попит на національну валюту, збільшує валютні ризики, а також знижує кредитні ресурси банків тощо. Тож необхідно розглянути ризики, які несе доларизація для України.

На думку Олександра Охріменка (досить впливового економіста України), чим вищий рівень доларизації банківської системи, тим більший ризик валютних збитків і катаклізмів. Тому що доходи, які отримують валютні спекулянти на чорному ринку обертаються у вигляді збитків, які несуть банки від валютних операцій [17].

Завдяки доларизації підвищується вразливість банківської системи до ризиків втрати платоспроможності і ліквідності. Коли дані ризики не можуть контролюватися банками належним чином, то виникає хвилювання, що призводить до масового вилучення депозитних вкладів суб'єктів грошового ринку. Таке явище загрожує фінансовою кризою в країні.

За відсутності у банків необхідного забезпечення доларових зобов'язань в банківській системі виникає ризик її ліквідності. Це призводить до того, що кредитори конвертують свої вклади в готівкову іноземну валюту або ж переводять її за кордон.

Також може виникнути ризик платоспроможності в частково доларизованій економіці, який зумовлений невідповідностями валют в балансах та потенційним впливом зниження курсу гривні на чисту вартість активів. Коли валютні зобов'язання банку перевищують його валютні активи, зниження курсу гривні призводить до зменшення чистої вартості його активів, і це може значно підірвати платоспроможність цього банку. Найчастіше таке явище відбувається, коли банк приймає вклади в доларах, а надає кредити у гривнях.

Також варто зазначити, що в умовах фінансової доларизації дії трансмісійного механізму характеризуються значною асиметричністю інформації. Кредитори і дебітори по-різному відчують вплив доларизації економіки на своєму фінансовому стані. За умови девальвації національної валюти у кредиторів збільшуються вимоги в гривневому еквіваленті за наданими позичками в доларах, в той час як у дебіторів збільшуються зобов'язання в поверненні збільшеної суми в гривневому еквіваленті за отриманими позиками. Така ситуація виникла в Україні, коли економічні суб'єкти не могли повернути банківським установам наданих доларових позичок на купівлю житла, адже зросли їхні грошові зобов'язання [4].

З досвіду України можна зауважити, що потенційні ризики доларизації проявилися через розвиток фінансової кризи, а саме зі збільшенням обсягу прострочених кредитів та експансивною політикою фінансових установ. Збільшення обсягів кредитування населення в іноземній валюті було пов'язане

насамперед із неякісною оцінкою фінансового стану позичальника, без врахування валютних ризиків на той час, які дали про себе знати в умовах девальвації гривні. Крім того, наявність великих диспропорцій між термінами та обсягами наданих банками кредитів і залучених депозитів сприяла накопиченню кризового потенціалу [12].

Тож для усунення негативних наслідків та уникнення ризиків доларизації кредитів в Україні необхідно вжити ряд заходів:

- застосувати режим таргетування інфляції, що дозволить взяти під контроль інфляційні процеси в країні та стабілізувати її стрибки. Чудовим прикладом з міжнародного досвіду для цього є Перу, Чилі та Ізраїль. Прикладом використання місцевих гібридних інструментів як засобу страхування від ризику інфляції в поєднанні з політикою її таргетування ЦБ є Чилі. Завдяки використанню деривативів, індексованих до ІСЦ, Чилі вдалося привабити інвесторів та розвинути свої фінансові ринки. У Перу влада зуміла позбутися ризиків, пов'язаних із доларизацією, та мінімізувати відкритість зовнішнім потрясінням шляхом сприяння дедоларизації. В Ізраїлі інфляційне таргетування спричинило зниження процентних ставок (як заохочення було використано індексацію до ІСЦ) [18];
- провести фіксацію курсу долара до гривні, зважаючи на той факт, що у 2007 році, коли фіксований курс був 5,05 грн за долар, то доларизація економіки опустилась до рекордного рівня 23,1% [17];
- відпустити валютний курс в плавання (але не вільне плавання) під контролем Національного банку;
- запровадити заборону на кредитування в іноземній валюті фізичних осіб, які не займаються підприємницькою діяльністю та обмеження його для юридичних осіб, які не мають прибутку в іноземній валюті [8];
- забезпечити макроекономічну стабілізацію в Україні та зменшити волатильність інфляції, адже ці економічні процеси впливають на попит на національну валюту [10];

- для забезпечення сприятливого макроекономічного клімату для проведення дедоларизації в Україні фіскальна політика має орієнтуватися на циклічно збалансований бюджет із незначним рівнем дефіциту. Загальний профіцит бюджету зумовлює зростання попиту на національну валюту та зумовлює надлишок поточного рахунку, обмежуючи внутрішній попит [18];
- підвищити рівень фінансової грамотності населення, ознайомити його з перевагами безготівкового суспільства, що надає перевагу національній валюті та ризиками використання іноземної валюти у зрозумілий та доступний спосіб [19];
- збільшити операції із валютними деривативами та строковими контрактами [14];
- ліквідувати та створити законодавчі нормативи, що посприяють зменшенню тінізації економіки, яка обслуговується, здебільшого, доларами США [5];
- знизити ставки за кредитами у національній валюті для збільшення попиту на неї [10];
- посилити контроль за банківськими операціями, пов'язані з іноземним капіталом на вітчизняному ринку [5];
- сформувані чітку стратегію монетарної політики НБУ, що сприятиме розвитку фінансових ринків в Україні;
- зменшити розмір зовнішніх позик держави на міжнародних ринках позичкових капіталів за рахунок розміщення облігацій внутрішньодержавної позики, що стимулюватиме розвиток ринку державних цінних паперів, деномінованих в національній валюті [1].

Отже, доларизація кредитів призводить до певних наслідків та нашою банку систему та економіку в цілому на ризики. Для їх мінімізації та усунення пропонується ряд заходів, які повинні вжити як і Національний банк України, з одного боку, так і Уряд, з іншого боку. Ну і, звичайно, потрібного ефекту неможливо досягнути без підтримки населення.

Висновки

Доларизація, початок якої був закладений із створенням «Бреттон-Вудської» валютної системи в США, з кожним днем набуває все більших обертів та масштабів, торкаючись усіх сфер економіки та функціонування держави. Не можна недооцінювати її значення і для банківської системи. Доларизацію поділяють на офіційну, напівофіційну і неофіційну. МВФ класифікує її на: реальну, платіжну та фінансову, різновидом останньої є доларизація кредитів. Існують різні методики визначення рівня доларизації. Найпоширеніша з них – методика МВФ, за якою високодоларизованою країною вважається та, у якій відношення обсягу депозитів в іноземній валюті до грошового агрегату М3 становить більше 30 % (в Україні на 01.09.2017 – 49,02 %). Доларизація має різносторонній вплив на економіку України, спричиняючи як і позитивні, так і негативні наслідки.

Ідентифіковано низку причин, що викликають явище доларизації кредитів, основними з яких є: висока волатильність та рівень інфляції; високий рівень тіньової економіки, яку обслуговує іноземна валюта; значні обсяги грошових переказів в іноземній валюті; відкритість економіки; великі надходження іноземного капіталу.

Протягом 2013-2017 рр. відбувалися різноманітні зміни в економіці України, пов'язані із процесом доларизації. Починаючи із 2014 року рівень фінансової доларизації почав різко зростати через дестабілізацію військово-політичної ситуації в країні, що спричинило негативні очікування суб'єктів грошового ринку. Подальший розвиток подій викликав ажіотажний попит на іноземну валюту. Після проведення реформ на грошово-кредитному та валютному ринках у 2016 році спостерігається невелике зменшення рівня доларизації.

Незважаючи на усі можливі ризики, доларизація кредитів відкриває для України ряд можливостей: обумовлює зниження відсоткових ставок, стимулює економічне зростання, впливає на зміцнення бюджетної сфери, покращує умови

для фінансових ринків. Поряд із можливостями, які відкриває доларизація кредитів, варто пригадати і негативні наслідки, до яких вона може призвести: зниження попиту на національну валюту; зростання валютних ризиків та ризиків фінансової стійкості; обмеження можливостей НБУ щодо ведення ефективної монетарної політики тощо. До ризиків, пов'язаних із доларизацією кредитів, слід віднести: ризик валютних збитків та катаклізмів, ризик втрати платоспроможності та ліквідності банків, асиметричність інформації, розвиток фінансової кризи. Для усунення негативних ефектів від доларизації кредитів та контролювання цього економічного явища, необхідно вжити ряд заходів, а саме: застосувати режим таргетування інфляції, опираючись на досвід інших країн; врегулювати валютний курс шляхом його відпущення у плавання під контролем НБУ; ввести обмеження на кредитування суб'єктів грошового ринку в іноземній валюті; посилити контроль за банківськими операціями, пов'язаних з рухом долара; збільшити рівень фінансової грамотності населення, зменшити оборот тіньового сектору; забезпечити макроекономічну стабілізацію; знизити ставки за кредитами в іноземній валюті; стимулювати попит на національну валюту; залучити фіскальні інструменти для забезпечення наповнення бюджету; сформулювати чітку стратегію політики НБУ для розвитку вітчизняних фінансових ринків.

Список використаних джерел

1. Шморгай Н.М. Доларизація економіки України: причини, наслідки і шляхи подолання // Н.М. Шморгай // Стратегічні орієнтири. Фінансова безпека суб'єктів господарювання. – 2011. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://libfor.com/index.php?newsid=161>
2. Лобозинська С.М. Аналіз феномену фінансової доларизації в економіці України // С.М. Лобозинська, Б.Ю. Дуда // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2013. – вип. 1 (48). – С. 236-240.
3. Дибя О. М. Еволюція доларизації / О. М. Дибя, А. С. Харевич // Банківська справа. – 2013. – вип. 2. – С. 90–97.
4. Рябініна Л.М. Доларизація економіки України та її наслідки // Л.Л. Рябініна // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. – вип. 4 (47). – С. 91-97.
5. Стецько Л.І. Доларизація економіки України, її наслідки і напрямки зниження // Л.І. Стецько // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – вип. 21.15. – С. 287-292.
6. Марчук В.П. Фінансова доларизація в Україні та шляхи її зниження [Текст] / Марчук В.П. // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ". – 2009. – вип. 24. – С. 66–77.
7. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://library.if.ua/book/62/4462.html>
8. Кравець В.О. Проблеми доларизації економіки України та напрями її зниження // В.О. Кравець // Стратегічні орієнтири [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://libfor.com/index.php?newsid=115>
9. Ганусик Ю.Б. Доларизація економіки України та її вплив на інфляційні процеси // Ю.Б. Ганусик // Вісник АМСУ. Серія: «Економіка». – 2014. - № 1 (51). – С. 29-34.
10. Сомик А.В. Доларизація економіки України // А.В. Сомик // Ефективна економіка // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.m.nauka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=3271>

11. Ризики та ключові напрями посткризового відновлення банківської системи України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/bank_sustem-93e11.pdf
12. Офіційний сайт Національного банку України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>
13. Центр економічних досліджень та прогнозування «Фінансовий пульс» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://finpuls.com/ua/macroeconomic/releases/news/Zrostannya-pokaznikv-fnansovo-dolarizac-na-pochatku-potochnogo-roku-bulo-povyazane-z-padnyam-kursu-naconalno-valyuti.html>
14. Постанова Правління Національного банку України «Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України» від 03.03.2016 № 140 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0140500-16>
15. О. Охріменко. В Україні люблять долари, і це не дає працювати економіці // Охріменко О. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.112.ua/mnenie/v-ukraini-liubliat-dolary-i-tse-ne-daie-pratsiuvaty-ekonomitsi-301023.html>
16. Дідур С.В. Аналіз тенденцій коливання валютного курсу в умовах кризи в Україні // С.В. Дідур, В.І. Глухова, О.Є. Єлісєєва // Економіка і суспільство. – 2016. – вип. №5. – С. 338-343.
- 17.Є. Перелигін. Як боротися з доларизацією економіки. // Перелигін Є. // Економічна правда // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2015/10/30/565007/>
18. Козюк В.В. Стратегічні елементи системного поєднання напрямів дедоларизаційної політики в Україні // В.В. Козюк, Н.І. Атамась // Фінанси України. – 2011. – вип. 5. – с. 104-111.
19. Безготівкове суспільство та дедоларизація в Україні: чого бракує для актуальної дискусії? // Вісник національного банку України. – грудень 2016 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=42352929>